

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ
ХАРКІВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Програма онлайн-підготовки та підвищення рівня кваліфікації
за стандартизованою програмою помічників суддів місцевих
загальних та апеляційних судів
12 травня 2023 року

Електронний суд та деякі (не)від'ємні атрибути судочинства: мантія, нарадча кімната тощо

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Шлях до верховенства права в Україні: Всеволод Князєв підбив підсумки 5 років діяльності Верховного Суду (24 січня 2023 року) <https://court.gov.ua/press/news/1373446/>

Голова Верховного Суду Всеволод Князєв назвав цілі та завдання для судової влади на найближчі п'ять років.

1. створення нової мережі судів загальної юрисдикції
2. відбудова зруйнованих судів
3. оновлення кадрового складу суддів та їх навчання
4. нова філософія написання судових рішень
- 5. цифровізація та діджіталізація правосуддя**
6. посилення інституту суддів-спікерів

Про диджиталізацію правосуддя та судову практику у справах щодо криптовалют Голова ВС розповів на симпозіумі в США (29 квітня 2023 року)
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1415961>

За словами Голови ВС, диджиталізація всіх процесів, що відбуваються в судах, і повноцінне запровадження електронного судочинства з урахуванням позитивного досвіду інших країн є однією з пріоритетних цілей судової влади на найближчі роки.

Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології», прийнятий на 12-ому пленарному засіданні (Страсбург, 7 – 9 листопада 2011 року) https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_14_2011_2011_11_9.pdf

5. ІТ повинні бути інструментом або засобом покращення адміністрування судочинства, полегшувати доступ користувачів до судів та укріплювати гарантії, встановлені Статтею 6 Європейської Конвенції з прав людини: доступ до правосуддя, неупередженість, незалежність судді, справедливість та розумні строки розгляду справи.

15. Використання ІТ покращує доступ до судочинства, а також підвищує його ефективність та прозорість.

28. Комп'ютеризація здатна покращити якість роботи судді, наприклад, за допомогою бази даних з посиланнями на судові рішення, законодавчу базу, наукові праці з правових питань, коментарі до постановлених рішень, а також інші форми обміну знань між суддями.

31. Роль ІТ має бути обмеженою та проявлятися в заміщенні та спрощенні процесуальних дій, які ведуть до прийняття індивідуального рішення. ІТ не можуть замінити функції судді щодо заслуховування та виваження фактичних доказів по справі, щодо визначення відповідного законодавства та прийняття рішення без будь-яких обмежень, окрім зазначених в законі

Стартап запропонував \$1 млн за використання ШІ у Верховному суді США (10 січня 2023 року)
<https://forklog.com/news/ai/startup-predlozhit-1-mln-za-ispolzovanie-ii-v-verhovnom-sude-ssha>

Генеральний директор стартапа DoNotPay Джошуа Браудер запропонував юристам використовувати ШІ учасників справи у Верховному суді США. За це бізнесмен пообіцяв заплатити \$1 млн.

По задумці Браудера, юристу необхідно надіти AirPods і повторити в суді те, що йому каже ШІ-адвокат DoNotPay.

*«[Ми] робимо це серйозну пропозицію за умови, що прийдемо до офіційної угоди і будемо дотримуватися всіх правил»,
— написав бізнесмен.*

За словами Браудера, стартап запропонував цю ідею, можливо незаконну, щоб довести здатність штучного інтелекту вести складні судові справи.

Суддя використав ChatGPT для прийняття судового рішення (3 лютого 2023 року)
<https://www.vice.com/en/article/k7bdmv/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision>

Ця справа є першим випадком, коли суд визнав використання відповідей текстового генератора AI у судовому рішенні.

- Суддя в Колумбії використав ChatGPT, щоб винести судові рішення, і це, мабуть, перший раз, коли юридичне рішення було прийнято за допомогою текстового генератора штучного інтелекту – або, принаймні, вперше, коли ми про це дізнаємося.

Згідно з документом суду від 30 січня 2023 року, суддя Хуан Мануель Паділья Гарсія, який головує в Першому окружному суді міста Картахена, сказав, що він використовував інструмент штучного інтелекту для постановки юридичних питань щодо справи та включив відповіді на нього у своє рішення. .

Колумбійський суд переходить до метавсесвіту, щоб провести слухання (25 лютого 2023 року)
<https://www.reuters.com/world/americas/colombia-court-moves-metaverse-host-hearing-2023-02-24/>

24 лютого Колумбійський суд провів свій перший судовий процес у метавсесвіті, і тепер він сподівається знову проєкспериментувати з віртуальною реальністю.

На двогодинному слуханні, яке проводив колумбійський адміністративний суд у справі Магдалена, учасники суперечки про дорожній рух постали як **аватари у віртуальній залі суду**.

Країна є однією з перших у світі, хто тестує реальні судові слухання [в метавсесвіті](#), захоплюючій віртуальній реальності, щоб зробити цифрові простори більш реалістичними, часто з аватарами, що представляють кожного учасника.

«Це було більш реальним, ніж відеодзвінок», - сказав Кіонес, описуючи досвід метавсесвіту як «дивовижний».

Судове вбрання включає в себе стиль одягу та інший одяг, встановлений для членів судів. Залежно від країни та традицій юрисдикції, члени суду (судді, магістрати тощо) можуть носити офіційні мантиї, звичайні мантиї, коміри або перуки. У певній країні та в певній судовій установі може бути багато випадків, коли повний офіційний одяг не використовується. Прикладами у Великобританії є багато судів і трибуналів, включаючи Верховний Суд Сполученого Королівства, а іноді й судові процеси за участю дітей.

Крім того, у будь-якому суді офіційний одяг може бути скасований за вибором судді, наприклад, у дуже **спекотну погоду**, і незмінно там, де це може залякати дітей, наприклад, **у сімейній палаті та судах над неповнолітніми**.

https://en.wikipedia.org/wiki/Court_dress

Рішення Конституційного Суду України 16 червня 2011 року № 6-рп/2011

Державний Прапор України - стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України - національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України (стаття 20 Конституції України)

Відповідно до пункту 4 частини другої статті 92 Конституції України виключно законами України встановлюється порядок використання і захисту державних символів.

Шанування державних символів України є обов'язком усіх її громадян (частина перша статті 65 Основного Закону України).

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про Конституційний Суд України»

1. Суддя Конституційного Суду на засіданнях у відкритій частині пленарного засідання Суду здійснює свої повноваження у мантиї та з нагрудним знаком.
2. Суддя Конституційного Суду має бути забезпечений мантиєю та нагрудним знаком за рахунок коштів Державного бюджету України.
3. Опис мантиї та нагрудного знака судді Конституційного Суду встановлюється Регламентом.

Щорічна доповідь «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік», затверджена рішенням Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2020 року № 933/0/15-20 (п.п. 3.1.5.)

До Вищої ради правосуддя надходять повідомлення суддів про заяви учасників судових справ з вимогами до суддів підтвердити свої повноваження (пред'явити службові посвідчення).

Подібні дії призводять до порушення порядку в судових засіданнях, зривів судових засідань.

Вища рада правосуддя наголошує на неприпустимості таких дій та необхідності забезпечення належного реагування на них працівників Національної поліції.

Частиною першою статті 51 цього Закону передбачено, що судді, голови судів та їх заступники, судді у відставці мають посвідчення, зразки яких затверджуються Радою суддів України.

Відповідно до пункту 1.2 Положення про порядок виготовлення, обліку, видачі, заміни та знищення посвідчень суддів, суддів, яких призначено на адміністративні посади, суддів у відставці та присяжних, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 квітня 2014 року № 23, посвідчення є офіційним документом, який засвідчує займану посаду особи, якій його видано, та підтверджує повноваження власника посвідчення, встановлені Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Щорічна доповідь «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік», затверджена рішенням Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2020 року № 933/0/15-20 (п.п.3.1.5.)

Таким чином, посвідченням судді за необхідності підтверджуються повноваження його власника в ситуаціях, не пов'язаних зі здійсненням правосуддя, коли суддя не перебуває в мантиї та з нагрудним знаком.

Повноваження судді в судовому засіданні з розгляду справи підтверджуються мантиєю та нагрудним знаком.

При цьому наявність або відсутність у судді посвідчення під час розгляду судової справи жодним чином не впливає на обсяг його повноважень щодо здійснення правосуддя у певному суді.

Поведінка осіб, які під час судового засідання вимагають від головуючого у справі, який здійснює правосуддя в мантиї та з нагрудним знаком, пред'явлення посвідчення судді, не узгоджується з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку фізичних і юридичних осіб поважати незалежність судді і не посягати на неї.

Процесуальне законодавство не передбачає можливості заявлення учасниками справи вимог щодо перевірки посвідчення головуючого в судовому засіданні. Зазначені дії можуть мати ознаки зловживання процесуальними правами, порушення порядку в судовому засіданні та неповаги до суду.

Ткачук Олег. У РСУ реформуватимуть суддівську мантію

<https://zib.com.ua/ua/132707.html>

<https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-5-Oleg-Tkachuk-Judicial-Robes-Ukr.pptx>

Одним з прикладів взаємодії таких двох філософських категорій, як форма та зміст є судді та їх мантії.

Із введенням суддівської мантії чітко став підкреслюватися той факт, що рішення судді є безсторонніми і виходять не з особистих пристрастей, симпатій чи антипатій, а із закону.

Є випадки, коли одягати мантію судді не обов'язково. Це стосується вирішення справ у порядку **досудового провадження, коли врегулювання спору відбувається за участю судді.**

Доречно визначитися із зимовим і літнім варіантом суддівського атрибуту, обговорити чи варто змінювати колір в залежності від інстанційності чи юрисдикції, чи слід додавати до мантії атрибуту, які засвідчують національну ідентичність представників українського правосуддя - все це питання майбутнього. Зараз же, реальність залишається незмінною, суддя зобов'язаний здійснювати правосуддя у мантії.

ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:

Відповідно до статті 197 КАСУ учасники судового процесу та інші присутні у судовому засіданні особи звертаються до суду словами "Ваша честь".

ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:

Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:

1. Особи, присутні в залі судового засідання, повинні встати, коли входить і виходить суд.

Рішення суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи.

Учасники судового процесу, інші особи, присутні в залі судового засідання, звертаються до суду та один до одного, дають пояснення, показання, висновки, консультації тощо стоячи.

2. Відступ від вимог, встановлених частиною першою цієї статті, допускається з дозволу головуючого.

ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:

Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:

3. Учасники судового процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуєчого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил.

4. За прояв неповаги до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом. Питання про притягнення учасника справи або іншої особи, присутньої в залі судового засідання, до відповідальності за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення правопорушення, для чого у судовому засіданні із розгляду справи оголошується перерва, або після закінчення судового засідання.

ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:

Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:

5. Учасники справи передають документи та інші матеріали головуючому через судового розпорядника.

НАРАДЧА КІМНАТА (the Jury-Room, Judge's deliberation room)

Згідно з частиною п'ятою статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус судді»:

незалежність судді забезпечується, зокрема, таємницею ухвалення судового рішення.

Відповідно до частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус судді»:

суддя зобов'язаний, зокрема, не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати.

Статтею 106 цього ж Закону передбачено, що

суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав як умисне або внаслідок недбалості, зокрема, розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати.

Стаття 40.

2. Питання про самовідвід вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу.

Стаття 39

3. Суд ухвалою, без виходу до нарадчої кімнати, залишає заяву про відвід, яка повторно подана з тих самих підстав, без розгляду.

Стаття 66.

1. Не можуть бути допитані як свідки:

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення.

Стаття 243

1. Суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду.

2. Рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.

6. Ухвали, які під час судового засідання викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.

Стаття 250

1. Судове рішення (повне або скорочене) проголошується у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, негайно після виходу суду з нарадчої кімнати публічно, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Стаття 280

6. Суд залишає позовну заяву без розгляду у таких випадках:

3) залишення позивачем зали судових засідань до моменту виходу суду до нарадчої кімнати.

Стаття 344

8. Вислухавши пояснення учасників справи, суд виходить до нарадчої кімнати.

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Стаття 227

1. Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Стаття 227

2. Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Стаття 228

1. Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу.
2. Під час перебування в нарадчій кімнаті суддя не має права розглядати інші судові справи.
3. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення в нарадчій кімнаті.

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Стаття 310

4. Після закінчення перевірки підстав для апеляційного перегляду колегія суддів виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Поняття та особливості принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 66. – С. 135-141 https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/NVUzhNU_66.pdf .
2. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління expert: Paradigm of law and public administration № 5 (17) – жовтень 2021 – С. 23-39. <https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
3. Bernazyuk Yan. The types of abuse of procedural rights in administrative judicature: practice of the Supreme court and the European court of human rights (Види зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві: практика Верховного суду та Європейського суду з прав людини // Visegrad Journal on Human Rights. 2021, № 4, С. 31-36. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR_4_2021.pdf
4. Берназюк Ян. Національні та міжнародні стандарти протидії зловживанню процесуальними правами під час вирішення публічно-правових спорів // Право і суспільство № 5/2021 С. 301-314 http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/5_2021/44.pdf
5. Берназюк Ян. Доповідь (презентація) на тему «Особливості дотримання в адміністративному судочинстві принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами» (Національна школа суддів України. Харківське регіональне відділення. Всеукраїнський семінар для суддів апеляційних та місцевих (окружних) судів на тему: “Зловживання процесуальними і матеріальними правами: правові наслідки” (23 квітня 2021 року)). https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_23_04_2021.pdf

6. Берназюк Ян. Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі / Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування): збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. / Редкол.: М. Кучерявенко, О. Головашевич. – Харків: Асоціація фінансового права України, 2019. – 446 с. – С. 9-16 .

<http://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez/>

7. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі»: Національна школа суддів України, Тренінг: “Право на інформацію та інформація з обмеженим доступом (судова практика)” (25 листопада 2021 року)

<http://nsj.gov.ua/ua/training/programi-pidgotovki-kiiv/25-listopada-2021-r-programa-treningu-na-temu-pravo-na-informatsiuta-informatsiya-z-obmejenim-dostupom1/>

8. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення»: Національна школа суддів України, Програма підготовки для підтримання кваліфікації суддів окружних адміністративних судів (12 квітня 2023 року)

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf

---

Верховний
Суд

Дякую за увагу!